

miş/dışlanmış bireylerin aşırı hayranlık ve fanatizmi ile alışveriş merkezlerinde büyük bir coşku ile satın alarak kimlik arayışına giren kitlelerin madalyonun farklı iki yüzü olduğunu bizlere hatırlatan bu çalışmada, Storey'in çalışmanın başında da belirttiği üzere- kendi özgün yaklaşımına yeterince yer vermemiş olması ve popüler kültür kuram ve metotlarının belirgin bir biçimde ayrıma tabi tutulmamış olması en önemli eksiklikler olarak sıralanabilir. Çalışma, yer yer anlam kargaşasına yol açan çeviri bozukluklarına; kullanılan kaynakların kaynakça altında toplanmamış olmasına ve kapak-ıçkapak başlığının uyumsuzluğuna rağmen, ülkemizde popüler kültür konusuna ilgi duyan okurlarca sıklıkla vurgulanan literatür eksikliğini giderme yönünde atılmış bir adımdır. Bu tarz çalışmaların alandaki kuramsal tartışmalara ve metodolojik gelişmelere kaynak oluşturmaları, popüler kültürün akademik gelişim yönünün de habercisidir.

Kaynak

Storey, John. (1994). *Cultural Theory and Popular Culture: A Reader*. London: Harvester Wheatsheaf.

İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak: Birey, Bellek ve Aidiyet

Leyla Neyzi (1999). İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 221 sayfa.

Ali Murat Yel

Marco Polo bir köprüyü taşlarıyla birlikte tarif eder.

'Ama hangi taş köprüyü ayakta tutmaktadır?' diye Kubilay Han sorar.

'Köprü her hangi bir taş yardımıyla ayakta durmaz' Marco Polo cevap verir, 'fakat onların oluşturduğu bir kemer hattı vasıtasıyla ayakta durur'.

Kubilay Han bir süre sessizce düşünür. Sonra ekler: 'Öyleyse bana neden taşlardan bahsediyorsun? Benim için önemli olan kemerdir'.

Polo cevap verir: 'Taşlar olmaksızın kemer de olmaz'..

Sözel tarih, geçmiş olay veya zamanların kahramanları veya şahitleri ile görüşmek suretiyle tarihi verilerin toplanması olarak tarif edilebilir. Görüşmeler genellikle bireyler, aileler, önemli olaylar ya da gündelik sade hayat hakkında, yazılı kaynakların olmadığı durumlarda değişik açılardan bilgi elde etmek için yapılır. Yukarıdaki alıntıda geçen Marco Polo'nun taşlarına benzetebileceğimiz bireyler belki de antropolog Oscar Lewis (1961) veya William Whyte (1943) dışında sosyal bilimciler tarafından hep görmezden gelinmişlerdir.

Bununla birlikte, yakın zamanlarda, her ne kadar genç bir alt disiplin olsa da, sözel tarih metodunun da bizzat kendisi mercek altına alınıp sorgulanmaya başlanmıştır. Mesela Goodson (1998) sözel tarih metodunun araştırmalara konu olan kişilerin görüşlerini romantize veya idealize etme tarzına doğru gittiğini iddia ederek bu yöneme karşı çıkmak-

tadır. Hatta bir adım daha ileri giderek hayat hikayelerinin sosyal tarih bağlamında incelenmesini tavsiye etmektedir. Bu tavsiye de muhtemelen postmodernist tarzda katılımcıların sesleri vasıtasıyla bilgiyi bağlam dışına çıkarma (*decontextualize*) veya yerleştirme (*situate*) tuzağına düşebilir.

Bir başka sözel tarihçi Lisa J. Carry (1999) de Kanada'da araştırma yaparken karşılaştığı beklenmedik hikayelere değinmiş ve katılımcıların hikayelerini yeterince bağlamsallaştıramadığını (*contextualize*) itiraf etmiştir. Bu eksikliğin giderilebilmesi için araştırmacıların batılı "kurtarıcı kültürü" gözardı etmemelerini tavsiye etmiştir. Bir başka ifadeyle, sosyal bilimler ve eğitim bilimleri kurtarıcı kültürü benimsemişler, yani bilim çocukları ve toplumu kurtarma görevi üstlenmiştir. Pedagojik bilimler ve siyaset çalışmaları eğitimsel gerçeklerin yorumlanması, sosyal ve bireysel uygulamalar ile tahmin edilen gelecek arasında zorunlu bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Bilim ve bilimadammının rolleri önceleri sosyal ve bireysel değişimin dini kozmolojilerine ayrıldığı gibi kutsallaştırılmaktadır (Popkewitz, 1998: 2).

Dolayısıyla, hayat hikayeleri kullanılarak daha önceden araştırma literatüründe susturulmuş insanlar (öğretmenler, öğrenciler, marjinalleştirilmiş sosyal gruplar, kısacası normal insanlar) kurtarıcı kültür içerisinde sosyal olarak inşa edilmiş alanlarında konuşma şansına sahip olmuşlardır.

Denzin'e göre ise geleneksel sosyal bilimciler, "dünyada iyi yazan sosyologlar tarafından yazılmayı bekleyen hikayelerin olduğu" görüşündedirler (5). Bu yaklaşım elbette problemlidir zira sadece hayat hikayeleri değil herhangi bir konuda yazmak bir inşa faaliyettir. Dolayısıyla hayat hikayesi yazmak, görüşmeyi gerçekleştiren ile görüşme yapılan kişi arasında işbirliği gerektirir. Mesela Halep hakkında gezi yazısı yazan bir ya-

zar oradaki tek tanıdıkları olan Ermeni azınlıktan bahsederse okuyucu gerçek Halep sakinleri hakkında yanlış bir yargıya varabilir. Bu tarz yazıları okuyan okuyucular görüşmecinin mülakat yaptığı kişinin hayatında bazı noktalarla ilgilenip onları ön plana çıkarıp bazılarını da atladığının bilincinde olacaktır.

Sözel tarih metodunun bir başka zayıf noktası da, bireylerin geçmişin hikayesini bugünkü perspektiften anlatmaları olabilir. Dahası, gerçekten olmuş olanı daha katlanabilir veya kabul edilebilir bir şekle getirebilirler. Mesela Neyzi'nin görüştüğü kişilerden birisi olan ve aslen Tuncelili genç bir Alevi kızı Gülümser Kalık, mülakat boyunca köyünün dağları ile Taksim'deki bodrum katındaki çalışma ofisini karşılaştırmaktadır (56-59). Yaşamış olduğu küçük köydeki zorluklardan hiç bahsetmediği gibi, tam aksine köyde her şeyin iyi ve güzel olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla, araştırmacı görüşme yaptığı bireyin anlattığı olayların "doğru" versiyonuna ulaşmaya çalışmalıdır.

Kendisi bir antropolog olan Leyla Neyzi her kesimden insanların hayat hikayelerini toplamaktadır. Bu hayat hikayelerinin çoğu daha önceden *İstanbul, Gazete Pazar ve Albüm* gibi çeşitli dergi ve gazetelerde dizi halinde yayımlanmıştır.

Bu kitap, İstanbulluların hayatları hakkında çok genel bir bakış açısı vermektedir. Fakat bu oldukça problemlidir çünkü henüz İstanbullunun tam ve herkesin ulaşabileceği bir tarifi yapılmamıştır. İstanbul'da doğup büyüyen insanlar ile sonradan İstanbullu olan insanlar arasında İstanbul "vatandaşlığı" üzerine bir dizi mücadele vardır (Öncü, 1999). Yazar da bu mücadelenin farkında olarak, kitabına her semt ve neslin farklı bir İstanbul imajı olduğunu vurgulayarak, "İstanbul'da kaç İstanbul var?" gibi retorik bir soru ile başlamaktadır.

İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak bir sunuş ile beş bölümden meydana gelmektedir. Bu bölümler İstanbul'da yaşayan yabancılara ayrılan birincisi haricinde "kuşaklar"a göre düzenlenmiştir. Bu kuşaklar da günümüzden geçmişe doğru sıralanarak 80 Kuşağı, Cumhuriyet'in Torunları, Cumhuriyet Çocukları ve Geçiş Dönemi Kuşağı şeklinde adlandırılmıştır. Bu düzenleme, yazarın kendisinden ziyade görüşme yapılan bireyin zaman boyutunu algılaması ya da doğup büyüdüğü dönemle alakalıdır. Yazar aslında bu dizilişin günümüzden başlamasının sebebini "kitabın ana ekseninin tarihten çok, geçmişin bugün de nasıl yaşadığı olması" (9) şeklinde açıklamaktadır.

Neyzi, "Dışarıdan Bakış" olarak adlandırıldığı ilk bölümde, okuyucuya yabancıların hikayeleri ile yerlilerin anlatıları arasında bir mukayese yapabilmelerine olanak sağladığı görüşündedir. Bu bölümde yazar Walter Leitner isimli İrlandalı bir mühendis ile görüşme yapmıştır. Ne var ki mülakatta Leitner'in İstanbul ile ilgili hatıraları yerine onun kimliği üzerinde durulmuştur. Bu bölümdeki ikinci hikaye, bir Levanten ailesi olan Aliotti'ler ile alakalıdır. Enrico Aliotti özellikle İzmir'de yaşayan Levanten toplumu hakkında "içeriden" bilgiler vermektedir. Neyzi'nin görüşme yaptığı üçüncü kişi John Freely adında İrlanda asıllı Amerikalı gezi yazarıdır. İstanbul hakkında üç kitap yazmış olan Freely, İstanbul'u çocukluğunun New York'u ile kıyaslar; ona göre iki şehir arasındaki en önemli benzerlik, her ikisinde de köklerinden uzaklaşmış göçmenlerin yaşamalarıdır. Freely, ayrıca İstanbul'un nostaljileştirilmesine de karşıdır, zira kendisi hergün İstanbul'u yeniden keşfetmektedir. Bu bölümdeki bir başka hikaye ise İstanbul'daki Anglikan cemaatine hizmet veren İrlandalı rahip Ian Sherwood'a aittir. Tünel'deki Kırım Kilisesi aslında 1853-56 yılları arasında Ruslara karşı yapılan Kırım Savaşı'nda İngilizler ile Os-

manlılar arasındaki işbirliğinin bir simgesidir. Bu nedenle kilise Kırım Kilisesi olarak adlandırılmıştır. Sherwood şehir hayatında farklı dinlerin bir arada yaşamalarının üzerinde durur. Bu bölümde mülakat yapılan son kişi Klasik Bosphorus isimli müzik grubunun kurucusu Nikiforos Metaxas adındaki bir Rum müzisyenidir. Ama kendisini Bizans asıllı, bir süre Afrika'da yaşamış bir Akdenizli olarak tanımlamaktadır.

80 kuşağı, 68 kuşağı gibi, kendisine has özellikleri olan bir nesildir ve bu ifade sıklıkla 12 Eylül 1980 askeri darbesinin gölgesinde yetişmiş kişiler için kullanılmaktadır. Bu tabir aynı zamanda Turgut Özal döneminin faydacı-pragmatist bir dünya görüşünü benimsemiş kuşak için de çoğu zaman geçerlidir. Yazar, bu kişilerin dünya görüşleri, sosyal ve ekonomik geçmişleri vb. hakkında hiç bir malumat vermemekte ve bu işi başka araştırmacılara bırakmaktadır. Bence bu nokta sadece bu bölümün değil bütün kitabın en çok göze çarpan zayıflığıdır. Zira literatürde 68 Kuşağı gibi özgün nesillere ilişkin ve onların diğer insanlardan ayıran kendilerine ait özellikleri hakkında pek çok araştırma mevcuttur. Bu bölümde Neyzi önce Nagihan Haliloğlu isimli başörtülü bir kızla görüşmüş ve onun başörtülü bir kadın olarak 1990lar İstanbul'undaki kimlik arama mücadelesi üzerine konuşmuştur. Özgür Canel ise Hollanda'ya göç etmiş bir işçi ailesinin kızıdır ve, Türk ve Hollanda kültürleri arasında kimliğini bulmaya çalışan bir başka kadındır. Bu araştırmanın neticesi olarak da antropoloji okumaya karar vermiştir. Gülümser Kalik de Türk toplumunda iki kere marjinalleştirilmiş bir örnektir; zira hem Alevi hem de Kürt olmakla toplumun kıyısına itilmiştir. Gülümser görüşme esnasında sürekli olarak Güneydoğu Anadolu'daki küçük köyüne özlemlerle göndermelerde bulunur. Neyzi'nin görüşmek üzere seçtiği bir başka Kürt ise Diyarbakırlı karikatürist Doğan Gü-

zel'dir. Hikayesinde göç, sosyal değişim ve köy kavramının karikatürlerinde nasıl işlendiğinden bahsetmektedir.

Kitapta yer alan ikinci kuşak, "Cumhuriyetin Torunları" olarak adlandırılmış ve bu insanların özellikle 1960 ve 1980'lerdeki siyasi mücadeleleri ön plana çıkarılmıştır. Bu bölümde yer alan ilk kişi kendisini "hasbelkader Arap, Hıristiyan ve T.C. vatandaşı" olarak tanımlayan Can Kılıksız'dır. Onun hikayesinde "Hatay'ın 1939'da anavatana katılması"ndan sonra dini azınlıkların hayatlarında tarihi gelişmelere şahit olmaktayız. Bu bölümde de bir başka Kürt-Alevi ile karşılaşırız. Ama Tuncelili müzisyen Metin Kahraman ile önceki bölümdeki Gülümser Kalik arasında kuşak farkı vardır. Askeri darbeden önce gençlik siyasetle oldukça ilgiliydi ve hem Kürt hem de Alevi olan Metin de ister istemez solcu olmuştu. Ama Gülümser'in hikayesinde politika hiç yer almamaktadır. Boğaziçi Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Kanada'da sosyoloji okuyan Ferda Erinç de kadın kimliğini aramaktadır. Önceki bölümdeki yabancı dile sığınan Nagihan'dan farklı olarak Ferda kendisini mutfak kadını olarak tanımlar. Bu sebeple, iş hayatında lokanta işletmeyi seçmiştir. Bu bölümde karşılaştığımız diğer Cumhuriyet Torunları ise Bekir Peker ve oğlu Recai Peker'dir. Dekorator olan baba-oğul gelirlerinin artması sayesinde İstanbul'un çeşitli semtlerinde yaşamışlar, böylece farklı mahalleleri birbirleriyle mukayese edebilme imkanına sahip olmuşlardır. 'Elektrikçi Teyze' Aysel Mediceiler, Ortaköy'de elektrikçi dükkanı işletmektedir. Aslen Gürcü olan Aysel Hanım, özellikle Gürcüler arasında değişen aile yapısını anlatmaktadır; mesela, eskiden bir başka Gürcü köyünden evlenen gençler artık bu geleneği sürdürmemekte ve istedikleri ile evlenmektedirler. Aysel Hanımın kendisi de bu değişime bir örnek teşkil etmektedir. Bosna göçme-

ni eşi, özellikle de onun ailesi ile başlarda bir takım zorluklarla karşılaşsa da sonradan onların adet ve geleneklerine alışmıştır. Bu bölümde mülakat yapılan bir başka kişi ise Hüseyin Çağlayan isimli bir fırıncıdır. Aslen Safranbolulu olan Çağlayan ile yapılan görüşmenin ana konusunu köy kavramı oluşturmaktadır. Ona göre "köy," şehirde yaşayanların belleklerinde tüketilmektedir. Bugün Türkiye'de Sabetay Sevi (1626-76) isimli İzmirli bir Yahudi hahamın müritleri olduğu iddia edilen bir grup insan vardır². Sevi, Osmanlı Yahudileri arasında itibar gören karizmatik bir hahamdır. İdareciler onun bu etkisinden rahatsız olmuşlar ve din değiştirmeye zorlamışlardır. Müslüman olup Aziz Mehmet Efendi ismini alsa da müritleri ne Ortodoks Yahudi ne de tam Müslümanlardır. Bugün bu müritlere dönmeler, Selanikliler veya Sabetaycılar denilmektedir. Osmanlı imparatorluğundan beri Sabetaycılar Türk ekonomisi ve siyasetinde oldukça etkilidirler. Neyzi bu bölümde kendisini Selanikli olarak tanımlayan Fatma Arıç ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Fatma Hanım, Sabetaycılığın gizlilik prensibi üzerine varlığını devam ettirmesi sebebiyle kendi kimliğini aramaktadır. Dışarıdan bakıldığında farklı görünmeler de kendi aralarında farklı bir kimliğe bürünmektedirler. Belki de gizliliğe dayanan bu hayat tarzı sayesinde güç elde etmektedirler. Bayan Arıç, cemaatin her hangi bir zorlukla karşılaştığında grup kapalılığı (*group closure*) prensibince aralarında nasıl bir dayanışma gösterdiklerini anlatmaktadır. Fatma Hanım, çocukluğunda gerçek kimliğini saklaması gerektiğini öğrenmesine rağmen artık bugün gururla kendisinin Selanikli olduğunu açıklamaktadır. Bu bölümde röportaj yapılan son kişi 68 kuşağından Karadenizli Gündüz Kayaoğlu'dur. Aslen Trabzon'un Maçka ilçesinden olan ve bakırcılıkla uğraşan Gündüz Bey, köyü ve İstanbul hayat tarzlarını mukayese etmektedir. Eskiden insanların biri köy-

de diğeri İstanbul'da olmak üzere iki tane evinin ve tabii ki ikisinde de birer eşi olduğunu anlatmaktadır. O zamanlar insanlar kışları İstanbul'da yazları da köyde çalışmaktadırlar. Gündoğ Bey'in çocukluğu, babası ordu da subay olduğu için ailesiyle birlikte Anadolu'nun çeşitli yerlerinde geçmiştir. Lisedeyken Atatürkçü olan Gündoğ Bey, Hukuk Fakültesi'nde okumaya başladıktan sonra da solcu olmuştur. Hatta 1968 yılındaki gösterilere bile katılmıştır. Sonra bakır eşya üreten bir dükkan açmış ve kendisinden alış-veriş yapan insanlara bu eşyaları nerede ve ne amaçla kullandıklarını sorarak etnografik bir çalışmaya girişmiştir.

Neyzi'nin üçüncü kuşak diye adlandırdığı "Cumhuriyet Çocukları" bir sonraki bölümün konusunu oluşturmaktadır. Leyla Neyzi, "eski İstanbullu" (Öncü, 1993 ve 1999) kategorisine soktuğu İnci Oralbi ile bir mülakat yapmıştır. İnci Hanım eski konaklardaki hayat, Sultanahmet'teki değişim ve içgüveysilik kurumundan bahsetmektedir. Görüşme yapılan sonraki kişi ise marangozlukla uğraşan Recep Aslan'dır. Recep Bey'in babası Cumhuriyet'in ilanından sonra Karadağ'dan İzmir'e göç etmiş, fakat buradaki çiftçilikten hoşlanmadığı için de daha sonra Diyarbakır'a göç etmiştir. Devlet kendilerine orayı daha önceden terketmiş bir Ermeni papazın evini vermiştir. Burada da işler yolunda gitmeyince de aile yeniden İzmir'e ve daha sonra da İstanbul'a göç etmişlerdir. Recep Aslan babasının zamanındaki muhacirlerle şimdiki göçmenleri mukayese etmekte ve ötekilerinin daha insancıl, şimdikilerin ise daha açgözlü olduklarını belirtmektedir.

Daha sonra ise dünyada sadece Türkiye'de rastlanan ve Köy Enstitüleri adı verilen eğitim kurumları ve buralarda eğitim ile uğraşan üç kişi ile de mülakatlar yapılmış ve kurumlar hakkında malumat verilmiştir. 1940 ile 1953 yılları arasında eğitim veren

Enstitülerin temel amacı Türkiye'yi Kemalist prensipler uyarınca modernleştirmektir. 22 köyde açılan ve öğrencileri her bir köydeki ihtiyaçlar göz önüne alınarak eğitmeye çalışan Enstitülerde marangozluk, demircilik, duvar ustalığı ve en önemlisi de ziraat alanlarında dersler verilmekteydi. Öğrenciler kendi okul binalarını inşa eder, köye su getirir ve yeni zirai teknikleri ailelerine öğretirlerdi. Bu kurumların fazla yaşamamasının temel nedenlerinden birisi köyleri modernleştirmek üzere açılmış olmalarına rağmen geleceği korumanın araçları olmaları gibi bir paradoksa dönüşmeleridir. Açık oldukları yıllar boyunca da köylüler bunları komünist organizasyonlar olarak gördükleri için genellikle soğuk davranmışlardır. Hasan Yılmaz, Ahmet Altın ve Saniye Uçak bu kurumların tarihinin yanısıra hem öğrenci hem de öğretmen olarak Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki bu enstitülerdeki tecrübelerini anlatmaları konuya açıklık kazandırmaktadır. Bu bölümde görüşülen diğer kişi emekli banka müdürü Hüseyin Kalkavan'dır. Hüseyin Bey boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla Kalkavanların secerelerini toplamaktadır. Karikatürist Ferruh Doğan ise Beyoğlu ve Beşiktaş'ta geçen çocukluğunu anlatmaktadır. Mengü Ertel meşhur bir grafik sanatçısı olup küçükken kaybettiği babası ve bir kaç sene önce ölen annesinin yanısıra kendi eşi ve çocuklarından bahsetmektedir. Neyzi gibi Mengü Bey de unutkanın acısına hatırlamanın hüznünü tercih etmektedir. Kendisini "eski İstanbullu" olarak tanımlayan ve yeni göç edenlere kızgın olan Yüksel Tekdöner çocukluğunun İstanbuluna tutkudur. Fakat Yüksel Hanım'ın kendisi de yıllar önce Konya'dan İstanbul'a göç etmiştir. Hayat hikayesi anlatılan bir sonraki kişi ise uluslararası bir üne sahip tiyatro yönetmeni Tunç Yalman'dır. Tunç Bey'in babası da yine yurtdışında tanınmış bir bilim adamı olan Ahmet Emin Yalman'dır. Tunç Yalman hem babası

hem de ustası Muhsin Ertuğrul hakkında konuşurken çocukluğunun İstanbulundan bahseder. Akdeniz'de küçük bir teknede yaşayan Celal Alates'in mesleği mühendisliktir. Celal Bey'in ailesi Cumhuriyet'in ilanından sonra Java'dan (Endonezya) Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bu sebeple ailesi "Javalılar" olarak tanınmaktadır. Asadur Zovikoğlu ise uzun yıllar boyunca Arnavutköy'de kahvecilik yapmış olan bir Rum'dur. Asadur Bey'in ailesi bu asrın başında Erzincan'ın Kemah ilçesinden İstanbul'a gelip yerleşmişlerdir. Zovikoğlu çocukluğunda İstanbul'da çeşitli etnik unsurların nasıl Türklerle uyum içinde yaşadıklarını anımsamaktadır. "Cumhuriyet kızı" Bedriye Yersu Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde öğretmenlik yapmış ve hem bu köyleri hem de küçüklüğündeki İstanbul'u anlatmaktadır. Bu bölümde görüşme yapılan son kişi son Osmanlı Sultanı Abdülmecid'in büyük torunu Sara Korle'dir. Ama kendisini ısrarla Cumhuriyet çocuğu olarak tanımlamaktadır. Bir gazeteci ile evlenen Sara Hanım ABD, Yunanistan, Togo ve Kongo gibi ülkelerde muhabir olarak çalışmıştır.

Kitabın son bölümünü "Geçiş Dönemi Kuşağı" oluşturur ve görüşme yapılan kişiler Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sırasındaki hatıralarını anlatırlar. 85 yaşındaki Tomris Işık, İmparatorluğun yönetici sınıfından gelmekte ve köklerin öneminden bahsederek Osmanlı ve günümüz hayat tarzlarını mukayese etmektedir. Fatma (takma isim) Hanım 86 yaşında olup tasavvufi bir hayat sürdürmektedir. Yunanistan'da doğan ve 1920'lerde ailesi ile İstanbul'a yerleşen Fatma Hanım, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirerek öğretmen olmuştur. Fatma Hanım'a göre, modern hayat din ve dil geleneklerine yeterince önem vermemektedir. Reşat Tesal da değişim döneminde Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Zaten soyadı da bu gerçeği açıklamaktadır: Tesalya, Yunanistan'da küçük bir ilçedir.

Reşat Bey 1920'de İstanbul'un işgal altında bulunduğu günleri de çok iyi hatırlamaktadır. Marmara Üniversitesi'nden hukuk profesörü olarak emekli olmuş ve bugün de İsviçre'nin Montreux şehrinde ikamet etmektedir. Nazire Çobanoğlu da Yunanistan'ın Sakız adasından Çeşme'ye göç eden bir ailenin kızıdır. Nazire Hanım sadece bir kaç mil ötede bulunan Sakız'ı ziyaret edemediği çocukluk günlerinden bahseder. Zira o günlerde Yunanistan ile Türkiye arasında bir soğukluk vardır. Seniha Yazıcıoğlu ise, sözlü tarih disiplini için önemli bir kişidir. Çünkü Seniha Hanım, Birinci Dünya Savaşı, Sultan Abdülhamit ve Abdülmecid dönemlerini görmüştür. Ama Seniha Hanım, daha çok Osmanlı yüksek sınıfı arasındaki çekişlilikten bahsetmektedir; zira annesi bir Rumdur. Maggie, Seniha Hanımın bir Osmanlı paşası olan babasının ikinci eşidir. Yaşar Paker bir asırlık bir ömre sahip bir Yahudi'dir. Yaşar Bey, Osmanlı toplumunda azınlıkların daha iyi durumda olduklarını ama Cumhuriyet'le birlikte aralarında bazı sorunlar olduğunu anlatmaktadır. Hatta asıl ismi olan Haim Albukerk'i de devlet baskısından dolayı değiştirmek zorunda kalmıştır. Kitapta son olarak görüşülen kişi artık aramızda olmayan Ayşe Sıdika Hanım'dır. Onun hayatı hakkındaki bilgi daha çok yeğeni Melda Kaptana'dan gelmektedir. Ayşe Sıdika Hanım'ın babası, Osmanlı ulemasındandır ve böyle bir adamın o zamanlar iki kızını bir Rum Lisesi'ne göndermesi veya onların Avrupa müziği öğrenmelerine izin vermesi beklenmemektedir. Ayşe Sıdika Hanım, okulda Avrupalı ve evde de babasından dini bir eğitim almıştır. Ancak 31 yıl yaşayan bu Hanım, Türkiye'nin yetiştirdiği önemli bir eğitimcidir.

Neyzi'nin "hikayenin dışındaki gerçekliği öğrenmek üzere sözlü tarihi kullanan" (Linde, 1993: 48) "kapı yaklaşımı" (portal approach) kullanıyor görünmesine rağmen,

görüşme yapılan kişilerin anlattıkları hikayelerde mevcut olduğu farzedilen dış gerçekliğin ne olduğu çok açık olarak ortaya konulamamıştır. Hatta, görüşme için seçilen kişilerin de ne kadar "kapı" oldukları yani hayatlarının ne kadar temsili olduğu tartışma konusudur. Kitapta sunulan hikayeler (daha önce neşredildiği şekilde) bir pazar sabahı için iyi bir okuma olabilir ama bilimsel bir eser olarak ne kadar başarılı olduğu da başka bir tartışma konusudur.

Yine de İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak sözlü tarih biliminin gelişmesine katkıda bulunabilecek bir çalışmadır. Neyzi'nin çok iyi yazılmış ve organize edilmiş bu çalışması Türkiye'nin sosyal tarihi ile ilgilenen pek çok sosyolog, sosyal tarihçi ve sözlü tarihçinin müracaat edecekleri önemli bir başvuru kaynağı olma özelliğindedir. Bana göre kitabın tek zayıf noktası, Neyzi'nin görüştüğü kişilerin hayat hikayelerinden yola çıkarak Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihini tahlil etmeye yönelmemiş olmasıdır. Öte yandan kitabın en güçlü olduğu yön ise Neyzi'nin hikayeleri dikkatli bir şekilde sunması ve okunabilir hale getirmesidir. Leyla Neyzi, günümüz Türkiye'sinde çoğulcu toplum ve göç gibi olguları çok açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Notlar

¹ Calvino, Italo (1974). *Invisible Cities*. Çev. W. Weaver. San Diego, CA: Harcourt Brace Jovanovich. 82'den aktaran Adler, Emanuel (1997). "Imagined (Security) Communities: Cognitive Regions in International Relations", *Millennium: Journal of International Studies*. 26: 249-277.

² Bu dini grup hakkında daha fazla bilgi için bkz. Gershom Scholem 1973 ve 1971.

Kaynakça

Carry, L. J. (1999). "Unexpected stories: Life history and the limits of representation." *Qualitative Inquiry* 5 (3): 411-427.

Denzin, N. K. (1997). "Do unto others: In defense of the new writing." *Taboo* 1(1): 3-16.

Goodson, I. F. (1998). "Storying the self: Life politics and the study of the teacher's life and work." W. E. Pinar (der.) içinde. *Curriculum: Towards new identities*. New York: Garland. 3-20.

Lewis, O. (1961). *The Children of Sanchez: Autobiography of a Mexican family*. New York: Vintage Books.

Linde, C. (1993). *Life stories: The creation of coherence*. New York: Oxford University Press.

Neyzi, L. (1999). "Gülümser's story: Life history narratives, memory and belonging in Turkey." *New Perspectives on Turkey* 20: 1-26.

Öncü, A. (1993). *Understanding Istanbul*. İstanbul 1(2): 73-75.

Öncü, A. (1999). "İstanbulites and Others: The Cultural Cosmology of Being Middle Class in the Era of Globalism" Çağlar Keyder (der.) içinde. *İstanbul: Between the Global and the Local*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 95-120.

Popkewitz, T. S. (1998). "The culture of redemption and the administration of freedom as research." *Review of Educational Research* 68(1): 1-34.

Scholem, G. (1971). *The Messianic Idea in Judaism and Other Essays in Jewish Spirituality*. New York: Schocken Press.

Scholem, G. (1973). *Sabbatai Sevi: The Mystical Messiah*. Bloomington Series XCIII. Çev. R. J. Zwi Werblowsky. Princeton: Princeton University Press.

Whyte, W. (1943). *Street Corner Society: The Social Structure of an Italian Slum*. Chicago: University of Chicago Press.

Yazı Teslim Kuralları

Gönderilen yazıların, başka bir yerde yayınlanmamış olması ya da yayın için değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekir. Yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazar(lar)ına aittir. Yayınlanmayan yazılar iade edilmez. Yayın için kabul edilen yazıların yayın hakkı, yayınlanan yazıların da her türlü telif hakları dergiye aittir.

Makaleler 8000 kelimeyi geçmemelidir. 6000-7000 kelime bir makale (notlar ve referanslar dahil) iyi bir hediftir. 2000-3000 kelime daha kısa yorum yazıları da kabul edilmektedir. Yazılar, varsa tablo, şekil ve illüstrasyonları da içeren dört eş nüsha olarak teslim edilmelidir. Yazının bir nüshası da diskette gönderilirse (Word for Macintosh ya da Windows), yazıyla ilgili işlemler daha hızlı yürütülebilir.

Yazarlar, gönderdikleri yazının eş bir nüshasını kendilerinde bulundurmaldır. 100-150 kelime İngilizce ve Türkçe birer özet de yazılarla beraber gönderilmelidir. Yazılar, bir toplantıda tebliğ edilmiş ise, toplantının adı, tarihi ve yeri belirtilmelidir.

Yazıların ve özetlerin üzerinde, sadece yazının başlığı bulunmalıdır. Aynı bir kapak sayfasında yazarlar, isimlerini, tam ve aşık kurum posta adreslerini, telefon ve fax numaralarını ve varsa elektronik posta adreslerini bildirmelidirler. Bu bilgiler, hakemlere gönderilmeyecektir.

Tüm metin, girintili (indent) paragraflar, notlar ve referanslar dahil, A4 boyutunda kağıda çift aralıklı olarak ve kağıdın sadece bir yüzüne yazılmalıdır. Başlıklar ve arabaşlıklar kısa ve belirgin olmalıdır. ABD, TRT gibi kısaltmalarda nokta kullanılmamalıdır.

Dergiye gelen yazıların yayınlanması hakemlerden alınacak değerlendirmelere bağlıdır. Dergiye ulaşan yazılar en kısa süre içinde hakemlere gönderilir.

Hakem değerlendirmelerinin normal şartlarda 2-3 ay sürmesi beklenmelidir. Yazarlardan, hakemlerin görüşleri uyarınca yazılarını geliştirmeleri veya gözden geçirmeleri istenebilir. Yayın konusunda son karar Yayın Kurulu'na aittir. Yazıların kabul edilip edilmediğine dair bir mektup, hakem raporlarının fotokopileriyle birlikte, yazarlara gönderilir.

Yazıların gönderileceği adres

Kültür ve İletişim
Ankara Üniversitesi
İletişim Fakültesi
Cebeci 06590 Ankara